kė ir laiptelinė segė), būdingų pilkapiams. Nustatyta tiksli sunaikinto kapinyno – Barsukalnio – buvimo vieta (dabar – kolektyviai sodai). Minėta II–III a. segė, kuri spėjama esanti rasta Barsukalnyje, turėtų būti iš 1982–1993 m. tirtos ir jau sunaikintos kalvelės – Kalnelių (Kužių) pilkapių, datuotų II–IV a.

Vietos, turinčios archeologijos vertybių požymių. *Kuršėnuose*, į P–PV nuo kapinių, rasta lietuviška sidabrinė moneta – 1661 m. šilingo klastotė. Išsiaiškinta, jog *Vijolių* dvarvietėje (dabar Gražuoliai) yra spėjamas kapinynas – kasant smėlį rasta daug žmonių kaulų. Kitas spėjamas kapinynas galėjo būti *Liepkalnyje*, Ventos dešiniojoje pakrantėje, kolektyvinių sodų teritorijoje (smėlinga kalvelė, vadinama Pakaruoklių kapais, nustumdyta ir dalinai užstatyta).

SURVEY OF THE ŠIAULIAI-KURŠĖNAI GAS MAIN ROUTE

In autumn 2005 the route of the 2nd thread of the Šiauliai–Kuršėnai gas main was surveyed. The 32 km long Šiauliai–Kuršėnai gas main route starts in the Vinkšnėnai village and ends in the fields of the Lapkasiai village. During the survey the following previously unknown archaeological sites were discovered: the Paupariai barrow of the 2nd – 4th century A.D., the Vaišnorai cemetery of the 6th – 17th century, the Vinkšnėnai ancient settlement of the second half of the 1st millennium A.D. and the Norvaišiai ancient settlement of the first half of the 2nd millennium A.D. Besides that, the exact location of the Kuršėnai burial ground with cremations discovered in 1936 was established.

ARCHEOLOGINIAI ŽVALGYMAI IR ŽVALGOMIEJI TYRIMAI PIETŲ IR RYTŲ LIETUVOJE

Egidijus ŠATAVIČIUS

2005 ir ankstesniais metais straipsnio autorius savo iniciatyva vykdė archeologinius žvalgymus ir žvalgomuosius tyrimus Rytų ir Pietų Lietuvoje. Šių tyrimų metu pakoreguotos kelių objektų teritorijos bei aptikta daug naujų archeologinių vertybių, kurių nemaža dalis yra unikalūs mūsų krašto praeities liudytojai. Žemiau pateikiami detalesni tyrinėtų objektų aprašymai. Taip pat 2005 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai Verbiškių 1 akmens amžiaus gyvenvietės aplinkoje. Daugelis šių naujai surastų archeologinių vertybių aptikta ir jų teritorijos nustatytos taikant kuo mažesnius destrukcinius archeologinius tyrimus bei pasitelkiant gretutinių mokslų (paleogeografijos, geomorfologijos, botanikos, dirvožemio tyrimų) teikiamus duomenis.

Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 1 yra Vilniaus r., Riešės sen., tarp senojo ir naujojo Molėtų plentų, 500 m į PR nuo Žalesos upelio ištakų iš Žaleso ežero, 840 m į Š nuo kelio Nemenčinė–Maišiagala ir keliuko į Verbiškių kaimą sankryžos, 380 m į Š–ŠR nuo Žaleso ežero ŠR galo, 800 m į V nuo kanalizuotos Žalesos upelio vagos ir durpyno Š pakrantę juosiančio kanalo santakos rytuose, 200 m į PV nuo kanalizuotos Žalesos upės vagos, numelioruotos Žalesos pelkės (buvusio ežero) P pakraštyje, pievoje, abipus P melioracinio kanalo. Gyvenvietė užima apie 700x250 m dy-

džio plotą. Gyvenvietei įkurti pasirinkta stati, molinga ir mažai terasuota buvusio ežero P kranto atšlaitė, iškylanti iki 8–9 m aukščio, ir gyvenvietės viduryje sudaranti nedidelę įlanką. Gyvenvietės paviršius bemaž lygus, su nežymiais pakilimais ir įlinkimais.

Už kelių šimtų metrų ŠV ir R kryptimis yra nutolusios Verbiškių akmens gyvenvietės 2 ir 3. Dar kelios akmens amžiaus gyvenvietės yra lokalizuotos buvusio ežero Š krante (Miškinių 1, 2, 3 ir 4).

Verbiškių 1 akmens amžiaus gyvenvietė priskirtina smėlinių, pusiau durpyninių gyvenviečių tipui. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Pirmąsias žinias apie Žalesos durpyno pakraščių archeologinius radinius pateikė Ramūnas Meškauskas. Vėliau, 1990 m. LKP MC organizuotos žvalgomosios ekspedicijos (vad. A. Girininkas) metu čia išaiškinti 6 archeologiniai paminklai, iš kurių trys yra Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės durpyno P pakraštyje. 1990 m. gruodžio 8 d. šios gyvenvietės jau įtrauktos į išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą. Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietėms 1, 2 ir 3 suteikti IP 2184/A, IP 2185/A ir IP 2186/A numeriai. Kaip atskiri paminklai jos buvo išskirtos dėl to, kad skirtinga jų topografinė padėtis bei chronologija: 1 ir 2 gyvenvietės yra mezolitinės, o 3 – neolitinė.

1994–1996 m. LKP MC ekspedicija (vad. E. Šatavičius) vykdė dviejų pirmųjų Verbiškių akmens amžiaus gyvenviečių archeologinius žvalgomuosius tyrimus, kurių pagrindinis tikslas buvo nustatyti objektų kultūrinę vertę bei išlikimo laipsnį. Tuokart iš viso ištirtas 68 m^2 dydžio plotas dviejose skirtingose zonose. Surasta apie 400 titnago ir akmens bei pavienių kaulinių – raginių radinių (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 26–29). Po šių tyrimų nuspręsta visas tris Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietes sujungti į vieną, nes tarp jų aiškesnių ribų nerasta ir tikriausiai nebuvo. Kadangi jos apima gana didelę teritoriją, siūloma viduje gyvenvietę dalinti smulkiau – laukais (iš V į R): Verbiškių 1 – į 1 ir 2 laukus, Verbiškių 2 – į 3 lauką, o Verbiškių 3 – į 4 lauką. 1994–1996 m. tyrimai vykdyti 3 ir 4 laukuose.

Gyvenvietės teritorija gerokai apardyta XX a. vykdytų melioracinių darbų metu, kai buldozeriu buvo nustumdytas ir išniveliuotas vietovės paviršius, iškasti drenažo ir atviro tipo kanalai. Kultūrinis sluoksnis bei radiniai stipriai nukentėjo nuo ilgalaikio arimo. Šiuo metu bemaž pusė paminklo teritorijos dirvonuoja, o likusi dalis ariama. 1998–2003 m. dėl KVAD Vilniaus teritorinio padalinio kaltės visa gyvenvietės teritorija suskirstyta į atskirus sklypus ir grąžinta buvusiems savininkams, neįrašius jokių paminklosauginių reikalavimų. Todėl 2004 m. centrinėje gyvenvietės dalyje vieno iš sklypų teritorija buvo nukasta kartu su kultūriniu sluoksniu ir radiniais iki 1–1,5 m gylio bei nutiestas privažiavimo kelias. Dabar čia stovi gyvenamasis namas su garažu. Panašus likimas laukia ir likusios gyvenvietės dalies.

2005 m. archeologinių tyrimų metu, siekiant išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio pobūdį bei jo išlikimą labiausiai sužalotose gyvenvietės dalyse, planuota ištirti po nedidelį plotelį. Tačiau dėl nepalankių gamtinių sąlygų to buvo atsisakyta. Todėl 2005 m. pabaigoje apsiribota tik žvalgomaisiais tyrimais teritorijos, esančios į R ir PR nuo pačios gyvenvietės. Be to, tuo pat metu buvo atliekami ir privataus asmens užsakyti sklypo, esančio į R–PR nuo Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės 1, archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Abiejų žvalgomųjų tyrimų teritorijos beveik sutapo.

Iš viso į R ir PR nuo Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės 1 (IP 2184/A, IP 2185/A, IP 2186/A) esančioje teritorijoje buvo ištirta 30 įvairaus dydžio šurfų, kurių bendra apimtis – apie 16 m^2.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu iš viso surasti 32 labai smulkūs titnago radiniai. Jų smulkumą, matyt, nulėmė titnago žaliavos stygius. Be to, daugelis radinių sulaužyti ilgalaikio arimo metu. Dėl šių priežasčių titnago radinius tipologiškai identifikuoti yra sunku. Daugiau nei 50% šių radinių slūgsojo pilkame arime, o likusi dalis – kultūriniame sluoksnyje bei įžemyje. Didžiąją titnaginio inventoriaus dalį sudarė nuoskalos ir atplaišos (daugiau nei 82%), kurios dažniausiai itin smulkios, tuo tarpu skeltės ir jų dalys tesudarė tik 16%. Skaldytiniai stipriai sunaudoti, telikusios tik kelių centimetrų dydžio šerdys. Sprendžiant pagal surastų titnago radinių averse esančius negatyvus, gyvenvietėje naudoti vienagaliai (kūginiai, laibieji, su rankenėle) skaldytiniai.

Žvalgytoje teritorijoje radiniai pasiskirstę netolygiai. Išskirtos dvi radinių telkimosi vietos. Daugiausia radinių aptikta žvalgytos teritorijos Š dalyje. Jų kiekis nežymiai didėjo Š ir ŠV kryptimis, t. y. numanomo akmens amžiaus gyvenvietės centro link. Ši teritorija turėtų būti prijungta prie Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės 1. Kokių nors stambesnių radinių sankaupų neaptikta.

Dar viena gerokai smulkesnė radinių telkimosi vieta išaiškinta žvalgytos teritorijos PR kampe. Čia išaiškinta nauja akmens amžiaus gyvenvietė.

Manoma, kad didžioji dalis titnago radinių datuojami mezolito ir neolito pradžios laikotarpiais (su įvairaus storio patina ir dalis be jos) ir priskiriami Kundos bei Narvos kultūroms. Tačiau galima rasti ir vėlyvajam paleolitui bei neolito pabaigai būdingų tipų. Tad kol kas tikslesnė šių radinių chronologinė ir kultūrinė priklausomybė dėl mažo ištirtumo nėra aiški.

Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 1 (IP 2187/A) yra Vilniaus r., Riešės sen., tarp senojo ir naujojo Molėtų plentų, 1,19 km į Š nuo Žaleso ežero ŠR galo, 650 m į ŠR nuo Žalesos upelio ištakų iš Žaleso ežero, 1,07 km į ŠV nuo kanalizuotos Žalesos upelio vagos ir durpyno Š pakrantę juosiančio kanalo santakos rytuose, abipus šio kanalo. Gyvenvietė užima apie 450x50–80 m dydžio plotą. Didesnė gyvenvietės teritorijos dalis (kanalo Š pusėje) patenka į kolektyvinių sodų teritoriją, o likusi dalis (į P nuo kanalo) yra apleista pieva. Gyvenvietei įkurti pasirinktas ilgas terasuotas buvusios Žalesos ežervietės statokos Š pakrantės ruožas. PR ji beveik ribojasi su Miškinių (IP 3055/A) akmens amžiaus gyvenviete 2. 270 m į PV yra Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 2 (naujai surasta), apie 520–590 m P kryptimi – Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 1 (IP 2184/A, IP 2185/A, 2186/A; apjungtos į vieną), apie 340 m į R – Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 4 (IP 3055/A).

Šis archeologinis objektas priskirtinas smėlinių, pusiau durpyninių gyvenviečių tipui. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir vietovės topografiją.

Šią archeologinę vertybę sudaro du atskiri objektai, kurie anksčiau interpretuoti kaip skirtingos gyvenvietės. Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 1 surasta 1990 m. LKP MC žvalgomosios ekspedicijos (vad. A. Girininkas) metu. 1990 m. gruodžio 8 d. ji įtraukta į naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą, iki šiol plačiau netyrinėta. Surasti titnago radiniai datuojami mezolito – ne-

olito laikotarpiu. Ši gyvenvietė užima naujosios teritorijos V pusę.

Naujosios teritorijos R dalyje anksčiau buvo išskirta atskira Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 4, straipsnio autoriaus surasta 1998 m. Joje ištirta keletas šurfų. Surasti titnago radiniai ir keramika datuojami mezolito – neolito laikotarpiu. (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 76–81).

Nuo 1998 m. vykdant nuolatinę šių objektų priežiūrą nustatyta, kad apie 100 m ilgio plote tarp šių abiejų gyvenviečių aptinkama archeologinių radinių. Todėl 2004–2005 m. šioje vietoje, 60 m vienas nuo kito ištirti 2 šurfai (po 0,3 m^2), kuriuose po 20–30 cm storio perartos žemės horizontu aptiktas iki 10–20 cm storio kultūrinis sluoksnis – pilkos – rudos spalvos žvyringas gruntas su gausia molio priemaiša; žemiau slūgsojo įvairūs žvyringi limnoglacialinės kilmės sluoksniai (įžemis). Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių, kurie preliminariai datuojami mezolito pabaigos – neolito pirmosios pusės laikotarpiu. Šių tyrimų duomenys leidžia sujungti abiejų minėtų gyvenviečių teritorijas į vieną, paliekant jai Miškinių akmens amžiaus gyvenvietės 1 (IP 2187/A) pavadinimą.

Ši gyvenvietė ypač nukentėjo įvairių žemės judinimo darbų metu: melioruojant, kasant durpyno Š kanalą, įrengiant kolektyvinius sodus, statant namus bei kasant tvenkinius. Daug titnaginių radinių aptinkama įvairiuose paviršiaus praardymuose.

Gyvenvietę siūloma kuo skubiau įrašyti į NKVR, kitaip per kelerius metus ji bus visiškai sunaikinta, arba iki galo ištirti išlikusį plotą. 2002 m. pabaigoje gyvenvietės P dalyje, o 2004 m. – vidurinėje iškasta po tvenkinį, taip sunaikinant dalį kultūrinio sluoksnio. Šios gyvenvietės archeologinius tyrimus numatoma tęsti artimiausioje ateityje.

Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 4 yra Vilniaus r., Riešės sen., tarp senojo ir naujojo Molėtų plentų, 1,38 km į R–ŠR nuo Žalesos upelio ištakų iš Žaleso ežero, 1,36 km į ŠR nuo Žaleso ežero ŠR galo, 490 m į ŠV nuo kanalizuotos Žalesos upelio vagos ir durpyno Š pakrantę juosiančio kanalo santakos, į ŠR nuo šio kanalo, tarp kolektyvinių sodų įsiterpusio miško plotelio PV pakraštyje. Gyvenvietė užima apie 350x120 m dydžio plotą. Ji įkurta buvusios Žalesos ežervietės Š–ŠR pakrantėje esančiame stambaus ir aukšto pusiasalio terasuotame PV pakraštyje. 90 m į PV yra Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 3 (naujai surasta), 440 m į PV – Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 1 (IP 2184/A, IP 2185/A, 2186/A; apjungtos į vieną), 250 m į V – Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 2 (IP 3055/A).

Šis archeologinis objektas priskirtinas smėlinių, pusiau durpyninių gyvenviečių tipui. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir vietovės topografiją.

Gyvenvietę straipsnio autorius aptiko 2004 m. Jos paviršius apaugęs mišriu mišku, tik ŠV, įrengiant kolektyvinius sodus, nedidelis plotelis nustumdytas buldozeriu, o išilgai PV ir ŠV pakraščio apardytas iškasant melioracinius kanalus. Titnaginiai radiniai kartais aptinkami įvairiuose paviršiaus praardymuose. Gyvenvietės centrinėje dalyje, per 90 m vienas nuo kito ištyrus 2 šurfus (po 0,5 m^2), po 20–25 cm storio pilko miškožemio horizontu aptiktas iki 10–25 cm storio pilkas žvyringas gruntas, interpretuotinas kaip objekto kultūrinis sluoksnis; žemiau slūgsojo įvairūs žvyringi limnoglacialinės kilmės sluoksniai (įžemis). Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (nuoskalų). Gyvenvietė preliminariai datuota mezolito pabaigos – neolito pirmosios pusės laikotarpiu.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Jos archeologinius tyrimus numatoma pratęsti artimiausioje ateityje. Anksčiau Miškinių akmens amžiaus gyvenviete 4 vadinta atskira gyvenvietė, vėliau prijungta prie Miškinių akmens amžiaus gyvenvietės 1 (jos R dalis), tačiau tarp jų esančiame plote aptikus kultūrinį sluoksnį, abi jos sujungtos, o pirmosios pavadinimas suteiktas naujai čia aptariamai gyvenvietei.

Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 3 yra Vilniaus r., Riešės sen., tarp senojo ir naujojo Molėtų plentų, apie 1,14 km į ŠR nuo Verbiškių kaimo ir 1,01 km nuo Žaleso ežero ŠR galo, apie 170 m į PV nuo kanalizuotos Žalesos upelio vagos ir durpyno Š pakrantę juosiančio kanalo santakos, numelioruotos Žalesos pelkės (buvusio ežero) PR pakraštyje, pievoje. Gyvenvietė užima apie 120x100 m dydžio plotą. Ji įkurta netoli ežero PR kranto stūksančioje stambioje apie 1–3 m aukščio kalvoje, kuri ežero egzistavimo metu buvo sala. Salos viršuje išsiskiria 2 lygių terasinės aikštelės: PR – aukštesnioji, o ŠV – žemesnioji. 200 m į V yra Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 1 (IP 2184/A, 2185/A, 2186/A; apjungtos į vieną), 480 m į ŠV – Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 3, o 610 m į ŠR – Miškinių akmens amžiaus gyvenvietė 2 (IP 3055/A).

Šis archeologijos objektas priskirtinas pusiau durpyninių gyvenviečių tipui. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2002 m. Jos paviršius prieš keletą metų buvo sukultivuotas. Salos–kalvos R ir Š atšlaitėse, per 70 m vienas nuo kito ištirti 2 šurfai (po 0,5 m^2). Abiejuose preliminariai stebėta tokia stratigrafija (iš viršaus žemyn): viršuje, iki 20–30 cm gylio, buvo pilkas durpingas dirvožemis (arimas); žemiau, iki 40–50 cm gylio, slūgsojo itin kietas pilkas žvyringas – molingas – durpingas gruntas (gyvenvietės kultūrinis sluoksnis); po juo aptiktas įžemis (žvyringas – molingas, limnoglacialinės kilmės).

Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių. Radiniai nerinkti. Pavienių titnago radinių pastebėta ir įvairiuose paviršinio sluoksnio praardymuose. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito pirmosios pusės laikotarpiu. Spėjama, kad čia akmens amžiuje galėjo būti įrengta ir mirusiųjų laidojimui skirta vieta – kapinynas.

Gyvenvietės P pakraštys apardytas iškasant gilų melioracinį griovį bei PV pakraščiu praeinančio lauko keliuko.

Gyvenvietę siūloma kuo skubiau įrašyti į NKVR, kitaip per kelis metus ji bus visiškai sunaikinta intensyvios ir nereguliuojamos urbanizacinės plėtros.

Užuežerės akmens amžiaus gyvenvietė 1 yra Vilniaus r., Riešės sen., tarp senojo ir naujojo Molėtų plentų, 470 m į ŠR nuo abu Molėtų plentus jungiančio kelio Nemenčinė–Maišiagala ir keliuko į Verbiškes sankryžos, 870 m į PV nuo kanalizuotos Žalesos upelio vagos ir durpyno Š pakrantę juosiančio kanalo santakos, 700 m į R nuo Žaleso ežero ŠR galo, abipus kolektyvinių sodų teritorijos Š pakraščiu besidriekiančio kelio.

Gyvenvietė nedidelė, užima apie 80x70m dydžio plotą. Jai įkurti pasirinktas šiuo metu jau ištekėjusio bei uždurpėjusio ežerėlio, jungusio Žaleso ir Nemenčinuko ežerus, statokas (iki 5 m aukščio) Š pakrantės ruožas. Maždaug pusę gyvenvietės teritorijos (kelio Š pusėje) užima pieva, o likusią dalį (į P nuo kelio) – du kolektyvinių sodų sklypai, iš kurių vienas užstatytas, o kitas – apleistas ir neprižiūrimas bei

iškasinėtas duobėmis. Apie 300 m Š kryptimi yra Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 1 (IP 2184/A, 2185/A, 2186/A; apjungtos į vieną), apie 600 m į ŠR – Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė 3 (naujai surasta).

Šis archeologinis objektas priskirtinas smėlinių (gruntas – žvyringas molis, priemolis) gyvenviečių tipui. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Gyvenvietę autorius aptiko 2005 m. vėlyvą rudenį, vykdydamas į R–PR nuo Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės 1 (IP 2184/A–2186/A) esančio sklypo žvalgomuosius tyrimus. Gyvenvietės Š dalyje, per 16 m vienas nuo kito ištyrus 2 šurfus (po apie 0,64 m^2), po 25 cm storio armeniu aptiktas iki 10–20 cm storio pilkos spalvos žvyringas – smėlingas priemolis – priesmėlis, kuris interpretuojamas kaip gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Žemiau slūgsojo įvairūs žvyringi limnoglacialinės kilmės sluoksniai (įžemis). Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (skelčių ir nuoskalų).

Gyvenvietės paviršius ir kultūrinis sluoksnis stipriai nukentėję įvairių ūkinių darbų metu: melioruojant laukus, tiesiant kelią, įrengiant kolektyvinius sodus. Todėl šiuo metu yra išlikęs tik gyvenvietės kultūrinio sluoksnio apatinis horizontas, ir tai ne ištisai, o dėmėmis.

Atsižvelgiant į vietovės geomorfologines sąlygas ir aptiktus radinius, gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito laikotarpiu.

Gyvenvietę siūloma kuo skubiau įrašyti į NKVR, kitaip per kelerius metus ji bus visiškai sunaikinta.

Pakretuonės akmens amžiaus gyvenvietė yra Švenčionių r., Švenčionėlių sen., 1,6 km į V–ŠV nuo Vajuonio ežero Rėkučių kaime, 1,23 km į PR nuo Laukupės įtekėjimo į Žeimenio ežerą, 1,12 km į Š nuo Kretuono ežero, 110 m į PR nuo geležinkelio Vilnius–Daugpilis bei 200 m į ŠR nuo Pakretuonės geležinkelio stotelės, abipus miško keliuko. Gyvenvietė įkurta stambios ežero įlankos, nusidriekiančios ŠR kryptimi, nuožulnioje ŠV pakrantės atšlaitėje. Gyvenvietė užima apie 80x80 m dydžio miško plotą. Objektą per vidurį kerta lauko keliukas. Gyvenvietės ŠV dalis patenka į Rėkučių–Pakretuonės pilkapyno teritoriją.

Šis archeologijos objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1990 m. Tuo metu intensyviai naudoto miško keliuko įgilintame paviršiuje aptikta pavienių titnago radinių. 2004 m. miško keliuko ŠV pusėje 20 m vienas nuo kito (nežymi atšlaitė, nuolaidėjanti P kryptimi) ištirti 2 šurfai (po 0,4 m^2). Abiejuose preliminariai fiksuota tokia stratigrafija: viršuje aptiktas iki 17–23 cm storio pilkas smėlingas miškožemis; giliau, iki 40 cm gylio – gelsvas – rusvas smėlis (kultūrinis sluoksnis) ir įžemis (balkšvas smėlis).

Tuo tarpu miško keliuko PR pusėje pradėjus tirti pirmąjį šurfą (0,4 m^2 dydžio), po pilko miškožemio sluoksniu (iki 25 cm storio) susidurta su ypač intensyviu gyvenvietės kultūriniu sluoksniu (gelsvas – rusvas smėlis). Todėl pasiekus apie 30 cm gylį ir nenorint ardyti šį objektą, tyrimai buvo nutraukti, o nebaigtas kasti šurfas užkastas.

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad gyvenvietės kultūrinis sluoksnis gerokai apardytas teritoriją kertančio ir intensyviai naudojamo miško keliuko.

Keliuko PR pusėje, nebaigtame kasti šurfe aptikta per 30 titnago radinių, tarp kurių buvo smulkių nuoskalėlių ir kelios smulkios skelčių dalys. Kituose šurfuose radinių neaptikta. Dauguma titnago radinių pradėję dengtis itin plona melsvo atspalvio patina. Šurfuo-

se gausu ir skaldyto – deginto akmens. Pavienių radinių aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito laikotarpiu.

Tai unikalus vienasluoksnis archeologinis objektas, išsiskiriantis itin trumpa chronologija, ypač padėsiantis detalizuoti mezolito laikotarpio materialinę kultūrą ir chronologiją. Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Šios gyvenvietės žvalgomuosius tyrimus numatoma tęsti ir ateityje. Kadangi įrašant į saugomų archeologijos vertybių sąrašus įvairias Pakretuonės akmens amžiaus gyvenvietes yra supainiota jų tęstinė numeracija, tai siekiant išvengti tolesnės painiavos, šiai akmens amžiaus gyvenvietei atskiras eilės numeris kol kas nesuteikiamas.

Sudotos akmens amžiaus gyvenvietė 5 yra Švenčionių r., Sarių sen., 3,1 km į PV nuo Švenčionėlių P pakraštyje esančios geležinkelio pervažos, 3,25 km į PV nuo Paduobės–Garnio piliakalnio (A 1098), 30 m į ŠV nuo Miežio ištakų iš Sudotos ežero, 60 m į PR nuo Miežio upelio pralaidos per geležinkelį Vilnius–Turmantas, žvyrkelio Švenčionėliai–Sariai R pusėje ir Miežio kairiajame krante. Gyvenvietė įkurta Sudotos ežero ir iš jo ištekančio Miežio upelio statokose viršutinėse terasinėse aikštelėse, gerokai nuolaidėjančiose ŠR kryptimi. Teritorijoje matomos kelios paaukštėjimų vietos, kurios gali būti smėlio supustymai ar kitokio pobūdžio dariniai. Gali būti ir taip, kad kai kurios iš jų yra erodavusių pilkapių sampilai, priklausantys Sudotos pilkapynui I (A 1118). Už 70 m į V–ŠV, kitapus geležinkelio sankasos, yra Sudotos akmens amžiaus gyvenvietė 1, už 460 m į PV – Sudotos akmens amžiaus gyvenvietė 4, už 570 m į PV – Sudotos akmens amžiaus gyvenvietė 3.

Pati gyvenvietė užima apie 190–110x100–120 m dydžio plotą. Didžioji dalis teritorijos apaugusi retu mišku (pušynas), o ŠV pusėje yra apleistas dirvonas. Gyvenvietės teritorija praeina trišakė elektros linija.

Šis archeologijos objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1996 m. Įvairiuose paviršiaus suardymuose bei ariamame laukelyje aptikta titnaginių radinių. 2002–2003 m. gyvenvietės V dalies nuolaidėjančioje atšlaitėje ties miškeliu bei ariamu lauku, per 40 m vienas nuo kito, ištirti 2 šurfai (po 0,2 m^2). Stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo iki 20 cm storio arimas bei pilkas miškožemis, žemiau slūgsojo gelsvas smėlis – kultūrinis sluoksnis (iki 10–15 cm storio), ir įžemis (balkšvas smėlis). Tirtose vietose gyvenvietės kultūrinis sluoksnis neintensyvus, sunkiai išsiskiriantis. Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (skelčių ir nuoskalų). Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito laikotarpiu. Be to, buvusiame ariamajame lauke randama daug apžiestos keramikos šukių iš XV–XIX a. viduriu datuojamos kaimavietės.

2005 m. keli titnaginiai radiniai surasti tyrinėjant (vad. V. Semėnas) didžiąją kalvelę, po kuria, pasirodo, yra išlikusios XV–XVII a. dvarvietės liekanos.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Kadangi didžiojoje dalyje šios teritorijos planuojama statyti kaimo turizmui pritaikytus pastatus, siūlau šiam objektui skirti ypatingą dėmesį, kad nebūtų sunaikinti archeologiškai vertingi sluoksniai. Taip pat pageidautina ištirti dalį po elektros linija patenkančios teritorijos.

Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietė 2 yra Kaišiadorių r., Kruonio sen., 700 m į V–ŠV nuo Kalvių Šv. Antano Padu-

viečio bažnyčios, 750 m į ŠV nuo kelių Kalviai–Vilūnai ir Kalviai–Stakliškės sankryžos, 130 m į Š–ŠR nuo patvenkto bevardžio upelio užtvankos ir 20 m į R nuo pastarojo upelio vagos, Kalvių ežero P pakrantėje. Gyvenvietei įkurti pasirinktas statokas atragis Kalvių ežero P pakrantėje, kurios ŠV pusėje yra stamboka lygi terasinė aikštelė, besileidžianti ežero ir minėtojo bevardžio upelio link. Ežero apylinkės nuo seno traukė žmones. Kelių kilometrų spinduliu galime rasti net keturis piliakalnius (Basonių, Būtkiemio, Palapainės, Rokiškės), o 950 m į P Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietės 2 yra Kalvių pilkapynas I (A 290), 650 m į P – Kalvių pilkapynas II (A 291), 290 m į P – Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietė 1 (A 59).

Gyvenvietė apima apie 230x140 m dydžio plotą, kurio R pusėje stovi sodyba, o didžioji dalis likusios teritorijos nuo seno buvo ariama. Ir tik nedideli ruožai ties gyvenvietės P bei R riba yra apaugę praretintu mišku. Maždaug 2000–2001 m. gyvenvietės centrinė dalis apnaikinta lyginant paviršių, kai buldozeriu buvo nustumdytas viršutinis žemės sluoksnis bei rauti medžių kelmai.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1999 m., tyrinėdamas Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietę 1. Tada suartos dirvos paviršiuje bei įvairiuose žemės paviršiaus praardymuose aptiktas kultūrinis sluoksnis su gausiais titnago radiniais.

2002–2004 m. gyvenvietės V dalies nuolaidėjančioje atšlaitėje ties miškeliu bei ariamu lauku, per 40 m vienas nuo kito ištirti 3 šurfai (po 0,2 m^2). Stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo iki 20 cm storio perartas sluoksnis, o žemiau slūgsojo gelsvas žvyringas smėlis su priemoliu, kurio viršutinė dalis (iki 10–15 cm storio) gali būti įvardijama kaip kultūrinis sluoksnis / horizontas. Tirtose vietose gyvenvietės kultūrinis sluoksnis neintensyvus, sunkiai išsiskiriantis. Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (skelčių ir nuoskalų). Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Kadangi didelė gyvenvietės teritorijos dalis nuolat žalojama įvairių ūkinių darbų metu ir neįmanoma to išvengti, siūlau bent dalį vertybės teritorijos ištirti archeologiškai.

Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietė 3 yra Kaišiadorių r., Kruonio sen., 960 m į V–ŠV nuo Kalvių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios, 990 m į ŠV nuo kelių Kalviai–Vilūnai ir Kalviai–Stakliškės sankryžos, 100 m į Š nuo patvenkto bevardžio upelio užtvankos ir 10–50 m į V nuo šio upelio vagos, Kalvių ežero P pakrantėje. Gyvenvietei įkurti pasirinkta statoka ir gerokai terasuota Kalvių ežero P pakrantės atkarpa ties bevardžio upelio įtekėjimu.

Gyvenvietė apima apie 370x150–180 m dydžio plotą, kurio didžioji dalis apaugusi mišku (sodintas pušų jaunuolynas), o likusioje teritorijoje šalia ežero pakrantės yra apleista pieva. Maždaug 1970 m. gyvenvietės teritorija buvo sužalota (suarta) sodinant mišką. Prieš tai dalyje gyvenvietės teritorijos galėjo būti vietos gyventojų ariami laukai.

Šis archeologijos objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1999 m., tyrinėdamas Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietę 1. Tada mišką sodinant suartos dirvos paviršiuje bei įvairiuose žemės paviršiaus praardymuose aptiktas kultūrinis sluoksnis su gausiais titnago radiniais.

2002–2003 m. gyvenvietės R bei V dalies nuolaidėjančiose atšlaitėse, per 50 m vienas

nuo kito ištirti 4 šurfai (po 0,4 m^2). Stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo iki 20–25 cm storio perartas miškožemio sluoksnis, o žemiau slūgsojo gelsvas žvyringas smėlis su priemoliu, kurio ryškesnė ir sodresnė viršutinė dalis (iki 10–15 cm storio) gali būti įvardijama kaip kultūrinis sluoksnis / horizontas. Tirtose vietose gyvenvietės kultūrinis sluoksnis neintensyvus, sunkiai išsiskiriantis. Šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (skelčių ir nuoskalų). Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir vietovės topografiją.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Kadangi ši gyvenvietė patenka į neribotų ir intensyvių urbanizacinių procesų apimtą teritoriją šalia ežero pakrantės, kuri gali būti užstatyta ar kitaip suniokota, siūlau bent dalį vertybės teritorijos archeologiškai ištirti.

Kalvių – Basonių pilkapynas I yra Kaišiadorių r., Kruonio sen., 1 km į V nuo Kalvių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios, 1,03 km į ŠV nuo kelių Kalviai–Vilūnai ir Kalviai–Stakliškės sankryžos, 170–190 m į P nuo Kalvių ežero P pakrantės, 60–70 m į V nuo patvenkto bevardžio upelio užtvankos ir tvenkinio V–ŠV kranto. Pilkapynas įrengtas aukštos ir stačiašlaitės (iš Š, R bei P pusių) kalvos, kuri kartu yra ir ežero viršutinė terasa, lygi keliasdešimties metrų skersmens viršūnė. 100 m į PV, nedidelėje lomoje tarp kalvų tyvuliuoja smulkus ežeriukas.

Pilkapynas apima maždaug 120x90 m dydžio mišką (jaunuolyno) plotą, kuris sodintas apie 1970 m. suariant žemės paviršių. Arimo metu pažeisti ir pilkapių sampilai.

Pilkapyną straipsnio autorius surado 1999 m., tyrinėdamas Kalvių (Basonių) akmens amžiaus gyvenvietę 1. Tada sodinto miško paviršiuje vienas šalia kito išsiskyrė 3 nedidelių sampilų apie 6–9 m skersmens, iki 0,5 m aukščio liekanos. Kai kur šalia sampilų lyg ir išsiskiria sampilus juosiančių griovių – duobių liekanos. Vieno iš pilkapių centrinėje dalyje padarius nedidelį gręžinį nustatyta, kad sampilo storis tesiekia tik 30–40 cm. Jokių archeologinių radinių pilkapyno teritorijoje nerasta.

Pilkapyną siūloma įrašyti į NKVR.

Rudnios–Titno ežero akmens amžiaus gyvenvietė 4 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 1,58 km į ŠV nuo Rudnios užtvankos (buvusio malūno–kalvės), 860 m į V nuo žvyrkelio Varėna–Rudnia, 620 m į Š–ŠR nuo Ūlos upės, 180 m į ŠV nuo Žvirgždynės įtekėjimo į Titno ežerą. Gyvenvietei įkurti pasirinktos rininės eževietės viduriniųjų terasų aikštelės, iškilusios virš ežero vandens paviršiaus iki 4–7 m aukščio ir, kurios, matyt, iš dalies susiformavo nuslinkus viršutinei terasai. Paminklo reljefas stipriai paveiktas vėjo erozijos – V dalyje išsiskiria keli kopiniai kauburiai. Gyvenvietės Š riba atsiremia į aukštųjų terasų stačiašlaitį pakilimą. Objektas užima maždaug 220x150–240 m dydžio plotą, kurio didžioji dalis apaugusi mišku. Gyvenvietės teritoriją kerta 2 miško keliukai, be to, čia įrengta poilsiavietė bei kaimo paplūdimys. 220 m į ŠR yra Rudnios – Titno ežero akmens amžiaus gyvenvietė 1, 390 m į R – Rudnios – Titno ežero akmens amžiaus gyvenvietė 2, 520 m į PR Rudnios – Titno ežero akmens amžiaus gyvenvietė 3.

Šis archeologinis objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui.

Objektą straipsnio autorius surado 1996 m. 1998–2005 m. nuolat žvalgant gyvenvietės teritoriją, įvairiuose miško dangos praardymuose, poilsiautojų iškastose duobėse ir ero-

duojančioje paplūdimio juostoje aptikta daug įvairių titnago radinių: žaliavos, skaldytinių, skelčių ir nuoskalų. Dalis jų dėl erozijos atsidūrė vandenyje ir randami iki 1 m gylyje. 2002 m. gyvenvietės V dalyje, sodinto miško teritorijoje, apie 50 m atstumu vienas nuo kito buvo ištirti du šurfai (po 0,3 m^2). Stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo iki 15–20 cm storio pilkas perartas miškožemis, žemiau slūgsojo gelsvas smėlis – kultūrinis sluoksnis / horizontas (iki 5–15 cm storio), ir įžemis (balkšvas smėlis). Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis neintensyvus, sunkiai išsiskiriantis. Šurfų abiejuose viršutiniuose sluoksniuose aptikta po keletą titnago radinių (skelčių ir nuoskalų). Radiniai nerinkti. Atrodo, jog šiame archeologijos objekte aptikti radiniai datuojami mezolito – neolito laikotarpiu.

Spėjama, kad gyvenvietėje kultūrinis sluoksnis ar horizontas yra išlikęs tik nedideliais plotais, nes daug kur jis jau sunaikintas ilgalaikių bei įvairialypių erozinių veiksnių.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR. Kadangi didelė gyvenvietės teritorijos dalis nuolat žalojama poilsiautojų ir nėra galimybių to išvengti, tai siūlau bent dalį vertybės teritorijos archeologiškai ištirti.

Dubičių akmens amžiaus gyvenvietė 9 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 1,62 km į R nuo Draciliškės upelio (buvusios ežero protakos), skiriančio Lietuvos ir Baltarusijos respublikas, 900 m į PV nuo tilto per Ūlą (seniau Katrą) kelyje Dubičiai–Rokai ties Dubičių kaimu, 610 m į V–ŠV nuo tilto per Pelesos upę kelyje į Stojus, buvusio Pelesos ežero P pakrantėje, 130–190 m į V–ŠV nuo žvyrkelio Dubičiai–Rokai, abipus šio atsišakojančio kelio, į pievas PV nuo Dubičių. 50 m į ŠR yra Dubičių akmens amžiaus gyvenvietė 10, 610 m į ŠR – Dubičių piliakalnis.

Gyvenvietė kadaise buvo įkurta ties protaka (ar Pelesos upės žiotimis), jungusia Pelesos ir į V nuo jos buvusį ežerą, iki 2 m aukščio P pakrantėje, kuri į buvusią protaką išsikiša keliais nedideliais pusiasaliais. Gyvenvietę PV beveik riboja lauko kelią kertantis melioracinis kanalas, o Š yra dar vieno tokio kanalo ištakos. Gyvenvietė užima apie 650x150–200 m dydžio plotą. Į šią teritoriją įeina ir dalis buvusios protakos (ar upės pakrantės), kadangi čia gali būti išlikę įvairūs vandenin įkritę ar jo nuplauti radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Išilgai vidurinės gyvenvietės dalies praeina minėtasis lauko kelias, kurį įrengiant gerokai apnaikinta abipus jo esanti gyvenvietės teritorija (paviršinis gruntas iš čia sustumtas į kelio sankasą), dėl ko suardytose vietose paviršiuje mėtosi įvairūs archeologiniai radiniai. Šis objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui, nors apatinėje dalyje gali būti išlikę ir sudurpėję kultūriniai horizontai.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1996 m. Tuokart įvairiuose dirvonuojančio paviršiaus suardymuose buvo aptikta titnago radinių. 2004–2005 m. gyvenvietės centrinėje dalyje, abipus lauko kelio, per maždaug 50 m vienas nuo kito buvo ištirti 3 šurfai (po 0,5 m^2), kuriuose preliminariai stebėta tokia stratigrafija: viršuje, iki 10–20 cm gylio, buvo dirvožemis; žemiau, iki 20–50 cm gylio, – pilkas – rudas smėlis (kultūrinis sluoksnis); po kuriuo aptiktas įžemis (balkšvas, rudas ir vietomis geležingas smėlis).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pusiasalio teritorijoje yra išlikęs intensyvus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, gerokai apardytas tiesiant lauko kelią, bei iškastų ir eroduojančių duobių. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Kaip minėta, gyvenvietės paviršius nusėtas įvairiausiais radiniais. Dauguma titnago radinių be patinos, šviesiai pilkos spalvos. Švelniai rusvai patinuoti titnagai aptinkami tik Š, į buvusią protaką besileidžiančioje atšlaitėje. Aptikta labai sunaudotų skaldytinių, retušuotų skelčių ir nuoskalų, specialios paskirties dirbinių ir kt. Gausu ir skaldyto, deginto akmens. Radiniai preliminariai datuojami mezolito – neolito laikotarpiu.

Šią unikalią gyvenvietę būtina kuo skubiau įrašyti į NKVR, kad būtų užtikrintas šio objekto išlikimas. Be to, pageidautina, skirti lėšų bent daliniam šiame objekte žalojamų vietų ištyrimui.

Dubičių akmens amžiaus gyvenvietė 10 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 2,05 km į R nuo Draciliškės upelio (buvusios ežero protakos), skiriančio Lietuvos ir Baltarusijos respublikas, 490 m į PV nuo tilto per Ūlą (seniau Katrą) kelyje Dubičiai–Rokai ties Dubičių kaimu, 610 m į ŠV nuo tilto per Pelesos upę kelyje į Stojus buvusio Pelesos ežero P pakrantėje, 10–20 m į V nuo žvyrkelio Dubičiai–Rokai. 50 m į P–PV yra Dubičių akmens amžiaus gyvenvietė 9, už 250 m į Š–ŠV – Dubičių piliakalnis.

Gyvenvietė įkurta stambioje plokščiaviršūnėje, stūksančioje tarp dviejų ežerviečių iki 2–3 m aukščio ovalioje kalvoje – saloje. Nuo jos PV kryptimi nusidriekia ilgas ir siaurokas pusiasalis – krantinis darinys (volas), skyręs du stambius ežerus. Jo smaigalys užsibaigia per keliasdešimt metrų nepasiekęs P kranto. Tai protaka (ar Pelesos upės žiotys), jungusi Pelesos ir į V nuo jos buvusį ežerą. Gyvenvietė užima apie 440x100–150 m dydžio plotą. Į šią teritoriją patenka ir dalis buvusio ežero (ar upės pakrantės), kadangi čia gali būti išlikę įvairūs į vandenį įkritę ar jo nuplauti radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Apie pusė gyvenvietės teritorijos apaugusi mišku, o likusi dalis – kultūrinės pievos.

Gyvenvietės PR dalis sužalota tiesiant kelią Dubičiai–Rokai (dalis paviršinio grunto iš čia sustumta į kelio sankasą). Šis objektas priskirtinas smėlinių gyvenviečių tipui, nors apatinėje dalyje (ypač PV kryptimi nutįsusiame pusiasalyje) gali būti išlikę ir sudurpėję kultūriniai horizontai.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 1996 m. Tuokart įvairiuose dirvonuojančio paviršiaus suardymuose buvo aptikta titnago radinių. 2004–2005 m. išilgai gyvenvietės centrinės dalies, maždaug 130 m vienas nuo kito buvo ištirti 2 šurfai (po 0,4 m^2), kuriuose preliminariai stebėtaa tokia stratigrafija (iš viršaus žemyn): viršuje buvo dirvožemis – iki 10–23 cm storio; žemiau slūgsojo pilkas – rudas smėlis (kultūrinis sluoksnis) – iki 20–45 cm gylio; ir įžemis (balkšvas – gelsvas smėlis).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pusiasalio teritorijoje yra išlikęs gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kuris vietomis apardytas melioracijų metu bei iškastų ir eroduojančių duobių. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Pavienių archeologinių radinių aptinkama įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Salos–kalvos teritorijoje surasti titnago radiniai yra be patinos, o aptikti siaurame ir ilgame pusiasalyje – pasidengę ruda patina ir apzulinti. Aptikta labai sunaudotų skaldytinių, retušuotų skelčių ir nuoskalų, specialios paskirties dirbinių ir kt. Gausu ir skaldyto, deginto akmens. Radiniai preliminariai datuojami vėlyvojo paleolito – mezolito – neolito laikotarpiu.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR.

Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 5 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 1,43 km į ŠR nuo Lietuvos–Baltarusijos sienos, buvusio Matarų ežero P krante, 360 m į ŠR nuo tilto per Nizelę (kanalizuota) žvyrkelyje Dubičiai–Rokai ir 80 m į PR nuo šio kelio, 260 m į PV nuo Nizelės kanalizuotos vagos. Gyvenvietė įkurta iki 1–2 m aukščio stambaus, į buvusį Matarų ežerą išsikišančio pusiasalio P–PR pusėje, kadaise tyvuliavusio Matarų ežero ŠR pakraštyje. Pusiasalio paviršius lygus, su nežymiais terasiniais paaukštėjimais ties pakraščiais. Gyvenvietė užima apie 500x200 m dydžio plotą. Į šią teritoriją įeina ir dalis ežero pakrantės, kadangi čia gali būti išlikę įvairūs vandenin įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Objekto P dalį kerta melioracinis kanalas. Didžioji dalis teritorijos paviršiaus apaugusi mišku, o likusioji – neprižiūrima pieva su retkarčiais suariamais daržais. Gali būti, jog objekto P dalyje kadaise stovėjo sodybos (nes dar yra pavienių buvusio sukultūrinto kraštovaizdžio elementų). 350 m į P–PR yra Kajučio – Matarų 2, o apie 1,19 km į ŠV – Kajučio – Matarų 1 akmens amžiaus gyvenvietė.

Šis archeologinis objektas priskiriamas smėlinių (viršutinė dalis) ir pusiau durpyninių (apatinė dalis) gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2003 m. Jos paviršiaus įvairiuose suardymuose tuokart aptikta pavienių titnaginių radinių ir keramikos. 2004 m. gyvenvietės P pusėje per 60 m vienas nuo kito viršutinės terasos pakraštyje ištirti 2 šurfai (po 0,3 m^2), kuriuose preliminariai stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo juodžemis – iki 20–28 cm storio; žemiau aptiktas pilkas – rudas smėlis (kultūrinis sluoksnis) – iki 40–53 cm gylio; ir įžemis (balkšvas, rusvas).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pusiasalio teritorijoje yra išlikęs intensyvus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kuris gerokai apardytas melioracijų metu. Dalis gyvenvietės senojo paviršiaus yra užpilta iš kanalo iškastomis žemėmis, kurio kraštus (o kartu ir gyvenvietės kultūrinį sluoksnį) intensyviai ardo vandens gyvūnai (bebrai, ondatros). Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Tirtuose šurfuose, iš karto po paviršiuje slūgsojusio juodžemio sluoksniu aptikta po keletą titnago radinių (1 skeltė ir 7 nuoskalos), keramikos šukelių (su organinėmis ir mineralinėmis priemaišomis) bei keletas smulkių degintų kauliukų. Pavienių archeologinių radinių aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Pavienių titnago radinių aptikta ir toliau į ŠV nuo gyvenvietės esančioje buvusio ežero kranto juostoje. Tačiau ši vietovė tuokart plačiau nežvalgyta.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR.

Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 6 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 540 m į P–PV nuo tilto per Nizelę (kanalizuota) žvyrkelyje Dubičiai–Rokai, 160 m į PR nuo žvyrkelio Dubičiai–Rokai, 260 m į PV nuo Nizelės kanalizuotos vagos, 900 m į PR nuo Lietuvos–Baltarusijos sienos Matarų ežero P krante. Gyvenvietei įkurti pasirinktas iki 1–2 m aukščio stambus į buvusį Matarų ežerą išsikišantis pusiasalis, kadaise tyvuliavusio Matarų ežero PR pakraštyje. Pusiasalio paviršius lygus, su nežymiais terasiniais paaukštėjimais centrinėje dalyje. Gyvenvietė užima visą buvusio pusiasalio teritoriją, apie 330x180

m dydžio plotą. Į šią teritoriją įeina ir dalis ežero pakrantės, kadangi čia gali būti išlikę įvairūs vandenin įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Objektą skersai (iš PV į ŠR) kerta melioracinis kanalas. Bemaž visas pusiasalio paviršius apaugęs krūmokšniais ir medžiais. Gali būti, jog kadaise šioje vietoje buvo vienas Kajučio kaimo sodžius. 100 m į ŠR yra Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 7.

Šis archeologinis objektas priskiriamas smėlinių (viršutinė dalis) ir pusiau durpyninių (apatinė dalis) gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2003 m. Įvairiuose jos paviršiaus suardymuose tuokart aptikta pavienių titnaginių radinių. 2004 m. gyvenvietės ŠV pusėje per 100 m vienas nuo kito viršutinės terasos pakraštyje ištirti 3 šurfai (po 0,25 m^2), kuriuose preliminariai fiksuota tokia stratigrafija: viršuje buvo juodžemis – iki 10–15 cm storio; žemiau aptiktas pilkšvas smėlis (kultūrinis sluoksnis) – iki 20–35 cm gylio; ir įžemis (balkšvas, rudas geležingas smėliai).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pusiasalio teritorijoje yra išlikęs nežymus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, gerokai apardytas melioruojant. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Tirtuose šurfuose iš karto po paviršiuje slūgsojusio juodžemio sluoksniu aptikta po keletą titnago radinių (1 skeltė ir 7 nuoskalos) bei keletas smulkių degintų kauliukų. Pavienių archeologinių radinių aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR.

Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 7 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 390 m į PR nuo tilto per Nizelę (kanalizuota) žvyrkelyje Dubičiai–Rokai, 340 m į PR nuo žvyrkelio Dubičiai–Rokai, 1,08 km į PR nuo Lietuvos–Baltarusijos sienos buvusio Matarų ežero P krante, į PV nuo kanalizuotos Nizelės vagos ir į PR nuo į ją įtekančio melioracinio kanalo. Gyvenvietė įkurta iki 2 m aukščio stambiame į buvusį Matarų ežerą ties Nizelės upelio žiotimis išsikišančiame pusiasalyje, buvusiame kadaise tyvuliavusio Matarų ežero PR pakraštyje. Pusiasalio paviršius lygus, su nežymiais terasiniais paaukštėjimais PV dalyje. Gyvenvietė užima visą buvusio pusiasalio teritoriją – apie 230x190 m dydžio plotą. Į šią teritoriją patenka ir dalis ežero pakrantės, kadangi čia gali būti išlikę įvairūs vandenin įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Objektą iš ŠV ir ŠR pusių juosia melioraciniai kanalai. Didžioji dalis pusiasalio paviršiaus naudojama kaip pieva ir daržai, mišku apaugusi tik PV dalis. Gali būti, jog kadaise šioje vietoje būta vieno iš Kajučio kaimo sodžiaus. 60 m į PR yra Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 8, o kitapus kanalizuotos Nizelės – Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 3.

Šis archeologinis objektas priskiriamas smėlinių (aukštutinė dalis) ir pusiau durpyninių (žemutinė dalis) gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2003 m. Tuokart jos dirvonuojančio paviršiaus suardymuose aptikta pavienių titnago radinių. 2004 m. gyvenvietės Š pusėje (terasos viršuje), per 50 m vienas nuo kito ištirti 2 šurfai (po 0,4 m^2), kuriuose preliminariai stebėta tokia stratigrafija: viršuje buvo pilkas smėlis – durpžemis (arimas) – iki 25–30 cm storio; žemiau slūgsojo pilkas – balkšvas smėlis su

durpžemio intarpais (kultūrinis sluoksnis) – iki 50–60 cm gylio; ir įžemis (rusvas – pilkšvas limninis smėlis).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pusiasalio teritorijoje yra išlikęs intensyvus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kuris gerokai apardytas buvusio ežero pavasarinių potvynių, melioracijų ir arimų metu. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Tirtuose šurfuose aptikta po keletą titnago radinių (9 nuoskalos ir 4 skeltės), keramikos trupinių ir smulkių degusių kauliukų. Pavienių titnago radinių aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Dauguma titnago radinių pasidengę ruda patina. Aptikta skaldytinių liekanų, retušuotų skelčių ir nuoskalų, gremžtukas, grąžtų / ylų, peilių ir kt. Gausu ir skaldyto, deginto akmens. Keramika su mineralinėmis priemaišomis. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Tai ypač vertingas archeologijos objektas, kurį neatidėliojant siūloma įrašyti į NKVR.

Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 8 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 620 m į PR nuo tilto per Nizelę (kanalizuota) žvyrkelyje Dubičiai–Rokai, 560 m į PR nuo žvyrkelio Dubičiai–Rokai, 1,36 km į PR nuo Lietuvos–Baltarusijos sienos Matarų ežero P krante, į PV nuo kanalizuotos Nizelės vagos ir žemiau jos vingio į Š. Gyvenvietei įkurti pasirinktas iki 2 m aukščio buvusio Matarų ežero įlankos ar Nizelės upelio pakrantės ruožas kadaise tyvuliavusio Matarų ežero PR pakraštyje. Gyvenvietės paviršius lygus, su nežymiais terasiniais paaukštėjimais išilgai pakrantės. Gyvenvietė užima visą kiek aukštesnį pakrantės ruožą – apie 200x110 m dydžio plotą. Į šią teritoriją patenka ir dalis ežero įlankos dugno ar uždurpėjusios Nizelės senvagės, kadangi čia gali būti išlikę įvairūs į vandenį įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Maždaug pusė visos gyvenvietės teritorijos apaugusi mišku, likusi teritorija – neprižiūrima pieva. Gali būti, jog kadaise šioje vietoje būta vieno iš Kajučio kaimo sodžiaus. 60 m į ŠV yra Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 7, o kitapus kanalizuotos Nizelės – Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 3.

Šis archeologinis objektas priskiriamas smėlinių (aukštutinė dalis) ir pusiau durpyninių (žemutinė dalis) gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2003 m. Tada dirvonuojančio paviršiaus suardymuose aptikta pavienių titnaginių radinių. 2004 m. rudenį gyvenvietės ŠV pusėje, į Š nuo keliuko, per 60 m vienas nuo kito ištirti 2 šurfai (po 0,25 m^2), kuriuose preliminariai stebėta tokia stratigrafija (iš viršaus žemyn): pilkas smėlingas dirvožemis (vietomis perartas) – iki 20–25 cm gylio; gelsvas – rusvas smėlis (neintensyvus kultūrinis sluoksnis) – iki 35–40 cm gylio; įžemis (balkšvas smėlis).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pakrantės teritorijoje yra išlikęs nežymus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kuris gerokai apardytas buvusio ežero ir upės pavasarinių potvynių, melioracijų bei arimo. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Gyvenvietės V pusėje iškastame šurfe aptikti keli titnago radiniai (skelčių ir nuoskalų). Pavienių titnago radinių (skelčių, nuos-

kalų bei skaldytinis) aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – bronzos amžių laikotarpiu.

Pavienių titnago radinių aptikta ir toliau į PR nuo gyvenvietės esančiame stambiame buvusio ežero įlankos ar upės kranto kyšulyje. Tačiau ši vietovė plačiau nežvalgyta.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR.

Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 9 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 830 m į PR nuo tilto per Nizelę (kanalizuota) žvyrkelyje Dubičiai–Rokai, 1,86 km į R–PR nuo Lietuvos–Baltarusijos sienos Matarų ežero P krante (ties Romanovo kaimu), 440 m į ŠR nuo kanalizuotos Nizelės vagos, 250 m į PV nuo Kajučio ežero. Gyvenvietė buvo įkurta ant šiuo metu vos matomo (iki 0,5 m aukščio) kyšulio, išsikišusio į buvusio Matarų ežero R pakrantę ties dviejų įlankų pradžia, kurių P dabar numelioruota, o Š tyvuliuoja liekaninis Kajučio ežeras. Gyvenvietės paviršius visiškai lygus, vos beišsiskiriantis truputį žemesniame uždurpėjusiame buvusio ežero dugne. Pati gyvenvietė užima visą kiek aukštesnį pakrantės ruožą – apie 160x120 m dydžio plotą. Į šią teritoriją patenka ir dalis buvusio ežero uždurpėjusios įlankos dugno, kadangi čia gali būti išlikę įvairūs į vandenį įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Maždaug pusė visos gyvenvietės teritorijos apaugusi mišku, likusi teritorija – neprižiūrima pieva. Gyvenvietės teritoriją kerta 1 stambesnis ir 1 smulkus (bebaigiantis užakti) kanalas. 50 m į V–ŠV yra Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 2, 190 m į PV – Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 3, 320 m į PV – Kajučio – Matarų akmens amžiaus gyvenvietė 4.

Šis archeologinis objektas priskiriamas pusiau durpyninių – durpyninių gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2005 m. pavasarį. Tada dirvonuojančių žemių krūvose, likusiose nuo mažesniojo kanalo kasimo, buvo aptikta keletas pavienių titnago ir akmens radinių. Tų pačių metų rudenį gyvenvietės centrinėje dalyje, dešinėje abiejų kanalų pusėse ir į PV nuo jų santakos ištirtas 1 šurfas (0,3 m^2), kuriame preliminariai stebėta tokia stratigrafija (iš viršaus žemyn): juodas durpžemis – iki 23 cm gylio; glitus juodas durpžemis su smėliu ir angliukais (kultūrinis sluoksnis) – iki 40 cm gylio; balkšvas – pilkšvas smėlis – iki 50 cm gylio; įžemis (rusvas smėlis).

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje pakrantės teritorijoje yra išlikęs gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kuris gerokai apardytas buvusio ežero pavasarinių potvynių, melioracijų bei arimo. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškasto šurfo duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Iškastame šurfe aptikti keli titnago radiniai (9 nuoskalos). Taip pat keli titnago radiniai bei 1 akmeninis muštukas aptikti kasant kanalą suverstų žemių krūvose. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolito – neolito laikotarpiu.

Tai ypač vertingas vienasluoksnis archeologijos objektas, kurį neatidėliojant siūloma įrašyti į NKVR.

Būdų – Dumblio ežero akmens amžiaus gyvenvietė 1 yra Varėnos r., Kaniavos sen., 260 m į ŠR nuo Dubičių bažnyčios, 2 km į PR nuo kelio Vydeniai–Dubičiai ir atšakos į Būdų kaimą sankryžos Paąžuolės kaime, 2 km į Š–ŠV nuo Podubičių kaimo, abipus kelio Vydeniai–Dubičiai ir į ŠR nuo jo. Gyvenvietei įkurti pasirinktas platus ir terasuotas Dumblio ežero ŠV pakrantės ruožas nuo iš-

tekančio upelio žiočių iki stambios užburpėjusios ežero įlankos, nusidriekiančios Š kryptimi. Šiuo metu ežero pakrantė labai užburpėjusi ir iki vandens yra apie 200–400 m atstumas. Gyvenvietės PV ir ŠV pakraščiai aukšti ir terasuoti, o PR – žemas ir lėkštokas. Gyvenvietės paviršius čia nežymiai kauburiuotas, o vienas toks kauburys driekiasi išilgai visos ŠV ežero pakrantės. Pati gyvenvietė užima visą ŠV ežero pakrantę – apie 800x150–250 m dydžio plotą. Į šią teritoriją įeina ir dalis užpelkėjusios Dumblio ežero pakrantės, kadangi dalis kultūrinio sluoksnio / horizonto yra po durpėmis. Be to, čia gali būti išlikę įvairūs į vandenį įkritę radiniai, tarp jų ir organiniai (mediniai, kauliniai – raginiai). Bemaž visa gyvenvietės teritorija apaugusi mišku. Didžiąją dalį gyvenvietės teritorijos išilgai kerta miško keliukas, o ŠV kampą – elektros perdavimo linija. Šis archeologinis objektas priskiriamas smėlinių gyvenviečių tipui.

Gyvenvietę straipsnio autorius surado 2004 m. Tada miško dangos praardymuose bei ant miško keliuko aptikta pavienių titnago radinių. 2005 m. pavasarį ruošiantis platinti kelią į Dubičius arčiausiai kelio esanti gyvenvietės dalis buvo sužalota buldozeriu nustumdant viršutinį žemės sluoksnį. Šalia gyvenvietę kertančio miško keliuko kas 50–70 m buvo ištirti 5 šurfai (kiekvienas 0,4 m^2), tačiau jokių ženklesnių kultūrinio sluoksnio liekanų nenustatyta. Pavienių radinių surasta viršutiniame pilko miškožemio sluoksnyje ir žemiau slūgsojusio gelsvo – rusvo smėlio horizonto pradžioje.

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad visoje Dumblio ežero ŠV pakrantėje yra išlikęs neištisinis ir nežymus akmens amžiaus laikų kultūrinis sluoksnis, kuris gerokai apardytas pavasarinių ežero potvynių, mineralizuojant elektros linijų trasas, tiesiant kelią ir sodinant mišką. Objekto saugotina teritorija nustatyta pagal iškastų šurfų duomenis, paviršinių radinių išplitimą ir topografiją.

Visuose iškastuose šurfuose aptikta pavienių titnago radinių (7 nuoskalos). Pavienių titnago radinių bei jo žaliavos aptikta ir įvairiuose paviršiaus praardymuose visoje gyvenvietės teritorijoje. Gyvenvietė preliminariai datuojama paleolito – mezolito laikotarpiu.

Pavienių titnago radinių aptikta ir toliau į Š nuo gyvenvietės (apie 500 m ilgio atkarpoje), abipus kelio ir išilgai masyvios kalvos V šlaito, besileidžiančio į Kaniavėlės slėnyje buvusį ežerą (dabar užpelkėjęs raistas) bei kitoje Nizelės pusėje (į R) esančiame stambiame kyšulyje. Tačiau šios vietovės plačiau nežvalgytos.

Gyvenvietę siūloma įrašyti į NKVR.

ARCHAEOLOGICAL SURVEYS AND INVESTIGATIONS IN SOUTHERN AND EASTERN LITHUANIA

In 2005 archaeological survey of the vicinity of the Verbiškės ancient settlement 1 (Vilnius district) was performed. After that the territory of the settlement was extended eastwards, as a heavily disturbed cultural layer containing flint-stone finds was discovered.

Besides that, in 2005 and previous years the author under his own initiative performed archaeological surveys and investigations in southern and eastern Lithuania. During those surveys territories of two ancient settlements were established much more precisely and 17 new archaeological sites were discovered. They included 16 ancient settlements dating to the Stone Age and later periods and 1 bar-

row cemetery. Out of them 3 sites were exclusive: the archaeological finds discovered there supplemented earlier finds comprising huge and unique archaeological complexes. These were the Stone Age settlements (8 sites) located on the banks and islands of the Žalesa marsh; ancient settlements and hillforts of the vicinities of Dubičiai (22 sites) conjugating with the adjacent archaeological sites of the Karaviškės, Paramėlis, Margiai and Gribaša, and finally the Rudnia and the Titnas lake complex of flint-stone mines, processing sites and ancient settlements (4 sites). These sites distinguishing with abundant archaeological materials make unique treasuries of our past which may provide inestimable scientific information, so their preservation must receive a special attention from the side of both the public and the state.

Most of the newly discovered archaeological sites were found and their territories were established applying methods causing minimal archaeological destruction as well as using data provided by the relevant sciences (palaeogeography, geomorphology, botany, and soil research).

VILKYŠKIŲ, OPSTAINIŲ IR ŠEREIKLAUKIO PILIAKALNIŲ GYVENVIETĖS

Valdemaras ŠIMĖNAS

2005 m. Rambyno regioninis parkas vykdė projektą „Projektinės dokumentacijos parengimas Rambyno regioninio parko Lankytojų centrui įrengti ir svarbiausiems paveldo objektams pritaikyti lankymui“. Viena iš sudėtinių šio projekto dalių buvo Vilkyškių, Opstainių, Šereiklaukio piliakalnių pritaikymo lankymui techninių projektų parengimas. Tam išvardytuose objektuose numatomose žemės judinimo darbų vietose atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai bei surinkta istorinė medžiaga.

Vilkyškių (Raudondvario, Opstainių) piliakalnis su gyvenviete (vokiškai *Willkischken*) yra Raudondvario kaime (Pagėgių sav., Vilkyškių sen.), 2,05 km į V nuo Jūros dešiniojo kranto, 1,9 km į P nuo Jurbarko–Mikytų kelio, 400 m į ŠR nuo kelio iš Palumpių į Vilkyškių–Bitėnų kelią ir 150 m į PV nuo Vilkyškių–Bitėnų kelio. Piliakalnio šlaitai statūs, 17–20 m aukščio, aikštelė pailga, 84 m ilgio ir 40–18 m pločio. Šalia esančioje gyvenvietėje rasta lipdytos keramikos lygiu ir grublėtu paviršiumi (datuojama I–X a.). Piliakalnis su gyvenviete įrašyti į NKVR (A 508P). Anksčiau piliakalnis buvo respublikinės reikšmės paminklų sąraše (AR 1110 – įrašytas 1972 03 30). 1988 ir 1993 m. nustatyta ir patvirtinta paminklo teritorija, 1995 m. – apsaugos zona.

Archeologinėje literatūroje prie piliakalnio minimas Vilkyškių kapinynas. Jo tiksli vieta nežinoma.

Vilkyškių vietovardis pirmą kartą paminėtas tik tarp 1490 ir 1540 m. Todėl darytina išvada, kad piliakalnis anksčiau vadintas kitu vardu. Greičiausiai tai Opstės kalnas, o vietovardis yra vandenvardinės kilmės nuo šalia piliakalnio tekančio *Apstos* upelio. Upėvardis, V. Pėteraičio nuomone, reiškia „upelis,